

CONFERÈNCIA INAUGURAL DEL CURS 2008-2009

Ferran Mascarell. Vicepresident primer de l'Ateneu Barcelonès

Catalanisme, any zero: La finesa política dels catalans.

La situació actual del catalanisme, la seva capacitat de lideratge social, la caducitat de moltes de les premisses històriques que l'han configurat, la seva impopularitat a Espanya, l'encaix en la nova espanyolitat, la reconstitució del seu ideari, la seva capacitat de donar forma al marc de referència dels catalans per afrontar els reptes que tenen per davant com a comunitat en el món global, són algunes de les raons que permeten afirmar que el catalanisme es troba en el seu any zero. La seva reformulació exigirà per part de la societat catalana i de la seva classe política una notable finesa política –per utilitzar una formulació feta en una inauguració de curs de fa 80 anys-.

1. Voldria que les meves primeres paraules fossin d'agraïment. A la junta de l'Ateneu i al seu President per la seva confiança, a tots els socis i sòcies de la casa i a tots els ciutadans i ciutadanes que ens acompanyeu.
2. L'acte inaugural del curs és una antiga tradició d'aquesta casa. Ha tingut lloc habitualment des que l'Ateneu fou fundat fa 148 anys. Ha tractat de sintonitzar sempre amb els neguits intel·lectuals de cada moment i remarcar –sempre que la llibertat política ho ha permès– la voluntat d'obertura, de pluralitat i democràcia d'aquesta casa.
3. Des d'aquest faristol 10 generacions de barcelonins i catalans han fonamentat l'esperit de diàleg, de conreu del saber i de transferència de pensament que ha caracteritzat a l'Ateneu i que avui volem donar continuïtat.
4. Tractarem, doncs, que el curs que avui obrim serveixi per qüestionar el discurs pobre i minimalista que ens envolta. Donarem veu a la gent que sap plantejar interrogants, a la gent que sap proposar alternatives, a la gent que sap proposar protestes positives i constructives. Intentarem, doncs, donar continuïtat a la feina feta en aquesta tribuna durant gairebé un segle i mig.

5. Avui comencem un curs -el 2008-2009- que promet notables emocions. El món està en una d'aquelles conjuntures que apareixerà en els llibres d'història. Tot d'una ha fet figa el sistema econòmic capitalista lliberal de lliure mercat. Fa un parell de dies vaig llegir a un diari un titular impensable: Evitar el socialismo para ricos. Allò que ens havien venut com immutable s'ha desgavellat de dalt a baix. Sense previ avís, els economistes, els comentaristes i els polítics han descobert que l'economia mundial està arruïnada. Els governs 'neocons' han canviat els seus radicals principis i s'han posat a salvar empreses fent intervenir l'estat. Els líders del liberalisme econòmic han socialitzat —han estatalitzat— a Fannie i Freddie, però no han aconseguit evitar el col·lapse financer del Lehman Brodhers i tants altres, els símbols de Wall Street i d'una determinada manera d'entendre l'economia i la societat. Hem escoltat la surrealista intervenció de l'emèrit president del tresor americà, l'home que havia de garantir el bon funcionament del sistema, assegurant -a pilota passada- que el món està vivint la pitjor crisi dels darrers 100 anys. Evidentment no ha explicat si les polítiques que ell capitanejava en són la raó principal, o simplement si només badava. En tot cas, no sembla haver justificat el sou. Com tampoc ho ha fet el President Bush. Va començar a governar guerrejant i l'acabarà guerrejant. Abans contra els enemics dels més poderosos dins de l'imperi, ara contra els enemics dels mals banquers. La qüestió és mantenir viva alguna guerra.

6. Guerra, com la que vàrem poder seguir durant l'agost i que ja no recordem. L'ós rus va deixar d'hivernar, i tot d'una va semblar que retornàvem a un món bipolar que semblava extingit.
7. Abominem de la política, però estem observant amb interès planetari el majúscul combat polític que ens estan oferint els candidats demòcrates i republicans americans. Tot plegat està posant en la consciència de la gent que alguna cosa global està passant.
8. La meva particular impressió és que en aquests dies està començant el segle XXI, igual que el segle XX havia començat l'any 1914 i el segle XIX havia començat amb la revolució francesa.
9. No està clar, però no importa gaire. La periodització no té massa importància. El que sí que és important és que el món sembla viure una època conceptualment pobra. En l'era del coneixement determinades coses ens posen de cara amb les nostres supines ignoràncies. Sembla que les coses passen sense motiu, perquè han de passar, sense interrogants, sense discussió, sense alternativa, sense protesta.
10. El què sí que és incontestable és que el món camina accelerat. Acceleració improductiva –afirmen amb bon criteri alguns

filòsofs¹ intel·ligents-. Improductiva perquè l'agitació no sembla tenir un sentit massa definit i clar; improductiva perquè té greus efectes sobre els éssers humans i la cohesió de les societats. El món està en fase d'acceleració improductiva. Catalunya, en canvi, sembla viure en un moment de dubitació existencial. Catalunya està vivint aquests moments de canvi global en una atmosfera d'un cert desconcert existencial.

11. El curs 2008-09 s'intueix si més no políticament, econòmicament i socialment complex; intel·lectualment apassionant. Acceleració de la realitat, perplexitat de la societat, són les característiques del nostre temps. Els catalans estan perplexos ens diuen els sociòlegs. No crec que més que la resta. Pregunteu als ciutadans americans o als del Benelux. Les veritats que semblaven indiscutibles semblen descontrolades. Tothom està expectant i cohibit. Ho estan les persones i les nacions. Ho estan les nacions petites, com la nostra. També les nacions-estat i els propis imperis, especialment Amèrica i Rússia. Els estats afronten un desconegut estat d'excepció econòmica. Les seves antigues atribucions no aconsegueixen impedir els contagis. No veuen com resoldre el problema què han creat les grans corporacions imperials que els mateixos estats han deixat campar com han volgut. Qui havia de dir als estats nacional que la seva missió, l'any 2008, seria salvar, amb els diners de tots, les grans corporacions bancàries; qui els havia de dir que haurien de

---

¹ Daniel Innerarity. La otra desaceleración. País. 16 de setembre de 2008.

netejar-les dels bens tòxics que han anat atresorant durant dècades d'esplendor i guanys fàcils!

12. La crisi de l'economia tindrà una notable repercussió sobre la crisi de la política. ¿Serà capaç la política de posar ordre en els mals creats per l'ordre econòmic mundial? ¿Serà capaç la cultura política d'imaginar noves formes de representació política que retornin la confiança de la gent en la possibilitat d'administrar el seu destí col·lectiu?
13. Preguntes i més preguntes. I les que queden. Tractarem de parlar-ne al llarg del curs.

*****

14. No és de tot això que m'havia fet el propòsit de parlar-los. Volia referir-me a assumptes una mica més domèstics. Tot fa pensar que també en l'àmbit casolà el curs 2008-09 serà especialment intens. Sabrem com acaba la tragèdia grega del finançament. Sabrem com s'escriu el capítol final de la tragicomèdia de l'Estatut. Coneixerem quin valor donen els intèrprets suprems del tribunal constitucional –i per tant quin valor dóna Espanya- al vot dels catalans en el referèndum del sí a l'Estatut. Certificarem si valen per alguna cosa les lleis aprovades a les corts espanyoles i al parlament català. Està per veure. Segurament ens tocarà administrar el cop

psicològic que suposarà –com molts donen per fet- que el tribunal constitucional retallarà l'Estatut.

15. Tot plegat –finançament, estatut i ara crisi global- posaran a prova la classe política, i la pròpia societat catalana; podrem saber si a la unitat de la classe política, i de la pròpia catalanitat li queda encara una mica de muscle per tensar, o bé si l'hem de donar per definitivament atrofiat i guardar-lo a la maleta dels records d'altres temps.

16. En tot cas, molt possiblement aquest curs podrem percebre – amb permís de l'economia- l'abast i la profunditat d'una nova espanyolitat que s'està perfilant entre una part significativa de la societat espanyola. Tot apunta que un dels seus components més indiscutibles serà l'alè crític amb el catalanisme, els catalans i la seva suposada insolidaritat. Es percep un renovat prejudici crític, més desvergonyat que mai, d'una part significativa de la societat espanyola vers la societat catalana; es nega qualsevol aportació de Catalunya, i el catalanisme, a l'Espanya d'ara i a l'Espanya d'abans, i el que és pitjor es neguen i es puneixen els trets d'identitat diferenciats.

17. Com a conseqüència de tot plegat, si hem de fer cas dels sociòlegs i dels analistes mediàtics, els catalans vivim en un moment de notable incertesa conceptual. No fa gaire, en un

text recent, la diputada gironina Pia Bosch es preguntava: Què ens està passant?

18. És obvi que no hi ha pitjor malaltia que aquella que no saps d'on ve. Els sociòlegs asseguren que Catalunya és un país perplex. El President de la Generalitat –que com a tot president té dades pròpies- ràpidament ho negà; en canvi té clar que a Catalunya hi ha un índex molt alt de desafectes amb Espanya. Per acabar d'adobar-ho els comentaristes polítics i tertulians professionals busquen amb candeletes la seva particular definició. Els analistes asseguren que els catalans estem o bé emprenyats, o bé resignats. El passat 13 de setembre La Vanguardia assegurava que la malaltia de la societat catalana és la inseguretats de la mentalitat col·lectiva. Ho deduïa de l'obsessió que tenim d'escrutar cada dos per tres el nostre estat anímic i material.
19. He llegit qualificatius de tota mena: que estem frustrats, impotents, malhumorats, emmirallats, avorrits, agreujats, farts... No fa gaire l'estimat Josep Maria Ainaud deïa que al seu entendre el problema principal de Catalunya és que ha esdevingut un país indefinit.
20. Totes les definicions tenen una mica de raó. Al meu entendre qui més plenament ha posat el dit a la nafra és l'amic Josep Maria Ainaud. El principal mal de Catalunya és la seva

indefinició, i singularment la seva indefinició política. Catalunya s'ha tornat un país indefinit, sense perfil clar. Ha perdut –està perdent– alguns dels trets de la seva personalitat contemporània.

21. Per quina raó? No fa gaire una amiga irlandesa m'explicava que sovint té la impressió de reviure a Catalunya la mateixa síndrome que els historiadors irlandesos han diagnosticat a Irlanda. Els irlandesos pateixen la síndrome MOPE: es creuen ser the most oppressed people ever; creuen ser la gent més oprimida del món.
22. Suposar que aquesta és la síndrome catalana -creure que som la gent més oprimida del planeta- seria massa fàcil. És veritat que alguns catalans l'utilitzen per justificar-ho tot. Però crec que la majoria dels catalans som infinitament més precisos en les nostres autoavaluacions i menys benèvolts amb nosaltres mateixos.
23. La síndrome catalana té a veure amb una certa deixadesa del propi subjecte. Crisi del subjecte i abandó teòric, aquest és el problema de Catalunya. Posats, doncs, a donar sigles a la síndrome catalana bategem-la: la nostra particular síndrome GOST: la síndrome de la gent que ha oblidat el subjecte i ha menystingut la teoria. El subjecte és el país. La teoria és la idea que tenim i compartim una certa majoria dels qui hi

vivim. Dit d'una manera curta: El subjecte que hem simplificat és Catalunya; la teoria que hem abandonat és el catalanisme. Sense pensar el subjecte i sense mantenir viva la teoria la societat catalana s'ha estovat, s'ha fet políticament indefinida, s'ha tornat políticament líquida i socialment feble. Aquest és el punt on ens trobem ara: sense liquiditat als bancs a nivell global i amb una societat líquida a nivell local. Som un bon exemple per confirmar les teories de Zygmunt Bauman.

24. La síndrome catalana s'ha covat a foc lent durant els darrers trenta anys. En primer lloc, s'ha generalitzat l'equívoc de que els èxits inicials de la transició política espanyola eren el final de la feina del catalanisme. Molta gent ha actuat –i una part de la classe política ha jugat a fer-ho creure– com si Catalunya fos ja un petit estat; com si s'hagués arribat al final del trajecte de recuperació nacional.
25. És obvi, que fins que algú no va decidir posar en marxa un nou Estatut molta gent va viure emmirallada en aquesta ficció. L'Estatut va tenir la virtut de trencar el mirall enganyós. Ha trencat l'encanteri. Va fer-nos saber que teníem menys amics dels què pensàvem i també quins eren els límits de les nostres forces com a nació. De moment som una nació pròleg.

26. La síndrome catalana ha tingut un altre motiu: la nostra confiança en Espanya, en una determinada Espanya. La societat catalana va confiar que quan acabés la transició, una Espanya democràtica i moderna donaria solució sense masses dificultats a les seves demandes històriques.

*****

27. Sigui com sigui, estic ben convençut que l'estat d'ànim del país seria diferent si hagués seguit enfortint el múscle de la seva pròpia teoria. L'estat d'ànim canviarà si decideix tornar a pensar.

28. Durant més de 100 anys la teoria de Catalunya ha estat el catalanisme. No ha estat l'única teoria, però sí la principal. ¿Pot un país viure sense teoria? ¿Pot viure Catalunya sense el catalanisme, la teoria que l'ha sostingut durant més de 100 anys? Un país com Catalunya segur que no pot, no pot viure sense teoria.

29. Un país se'n pot estar de la teoria si darrera hi ha un estat fort que assegura estabilitat, dona confiança i produeix discurs. La feblesa del discurs és menys decisiu si la personalitat històrica està reconeguda i la identitat nacional no està en qüestió.

*****

30. Arribats a aquest punt deixeu-me, doncs, expressar la reivindicació del catalanisme històric i proposar la seva refundació. El catalanisme ha estat la principal teoria que ha estructurat la Catalunya de la què gaudim. Ha estat també, encara que sovint ho ignorem, un estructurador bàsic de l'Espanya actual. El catalanisme ha estat el corrent social estructurant del reconeixement polític de Catalunya i de la modernització d'Espanya.
31. Hi va haver catalanistes perquè hi havia espanyolistes, va dir Joan Fuster. Te raó, però no sé si té tota la raó. Hi va haver catalanistes perquè hi havia nació. El catalanisme va recollir el sentiment difús i transversal d'estima del què ens és propi, de la cultura, dels costums, de les tradicions, de la llengua, de la voluntat de compartir les coses que eren comunes. El catalanisme va esdevenir la referència ideològica de tots aquells que decidien oposar-se a l'actitud bel·ligerant de molts polítics i intel·lectuals que, especialment des de Madrid, acostumaven a reaccionar amb ira davant qualsevol vindicació catalana.
32. Els exemples són abundosos i travessen de dalt a baix bona part del segle XIX i el segle XX sencer. Aquesta casa es va fer ressò del debat amb l'escriptor val·lisoletà, Gaspar Núñez de Arce. Des de l'Ateneu de Madrid, el 8 de novembre de 1886, va acusar als regionalistes catalans de provocar la ruptura de todos los lazos nacionales, y por ende, el aniquilamiento de

nuestra gloriosa Espanya. Va afirmar que les llengües locals, com el català, tenien dret a existir però això sí, en l'àmbit poètic, o millor, en el familiar, perquè en l'àmbit públic, la llengua castellana era l'idioma propi de tota la pàtria espanyola".² És un tipus d'argumentari que 122 anys més tard –sembla mentida– encara s'utilitza amb regular freqüència.

33. Des de finals del segle XIX el catalanisme es va convertir en el denominador comú de molts catalans, que des de posicions ideològiques diferents, sovint des de posicionaments de classe oposats, des de idees culturals i polítiques ben contrastades, van anar teixint un punt de referència ideològic i polític compartit.
34. El catalanisme ha estat la doctrina i la guia pràctica de la catalanitat moderna. Ha estat un ideari substancial, el marc de referència bàsic. Ha aglutinat durant més de 100 anys a un gruix principal –al nucli estructurant– de la societat catalana. Ha acollit i alimentat el malestar dominant entre majories –variables– de catalans des de finals del segle XIX i al llarg del tot el segle passat.
35. El catalanisme ha estat una mena de ciment intel·lectual, ideològic i polític que ha relligat durant un segle llarg una

---

² L'Ateneu. Pàg. 110.

bona part dels catalans que volien mirar endavant. Ha estat un ideari d'encontre, un comú denominador.

36. Ho ha explicat millor que ningú el mestre Pierre Vilar: El catalanisme ha estat el substrat comú del poble de Catalunya. Un substrat compartit, viscut des de la llibertat de situar-se més enllà o més ençà dins de l'espectre polític. El catalanisme va néixer plural i no es pot reduir a una ideologia partidista determinada.
37. Durant 100 anys el catalanisme ha aglutinat a tots aquells ciutadans i partits que han considerat que Catalunya és una nació i que en conseqüència tenen dret a un elevat grau d'autogovern. Dins del catalanisme hi han cabut moltes idees de Catalunya, tantes com configuracions ideològiques i polítiques s'han sabut definir.
38. Els primers catalanistes procedien essencialment dels rengles del federalisme. Valentí Almirall va escriure un dels llibres fundacionals: Lo Catalanisme. va teoritzar i lluitar per una solució federal de les reivindicacions catalanes i d'Espanya. Volia modificar l'estructura centralista de l'estat; proposà un federalisme asimètric. Una mica més endavant Pi i Margall defensà un patró federalista similar. Aquells primers federalismes fracassaren en termes immediats i, en canvi, deixaren una estela que ha perdurat fins avui.

39. Poc després prengué cos la generació de regionalistes que seguiren a Prat de la Riba. Encara una mica més tard els diversos republicanismes de principis del segle vint. I poc després es concretaren les diverses formulacions independentistes que Macià encapçalà. Dècades més tard s'hi van inscriure bona part del progressisme d'esquerres i també del liberalisme antifranquista. Finalment, cal ubicar-hi a la gran majoria dels demòcrates de la segona part del segle XX.
40. Entre tots composaren i densificaren el magma del catalanista històric. El que ha arribat fins els nostres dies.

*****

41. Sembla clar que tot aquest primer catalanisme va néixer i ha mantingut una doble intenció. És fa difícil de destriar l'una de l'altra: volien vindicar la personalitat diferencial, en termes culturals i polítics, de la nació catalana. I volien, també, donar solució a la problemàtica de l'estat espanyol.
42. Anhelaven recuperar la nació catalana, volien modernitzar-la, desitjaven posar-la en el mapa. Catalunya era una nació antiga, històrica, recordada i somniada, emmordassada, mitificada, però real i viva per a molta gent. Una nació sense cap reconeixement institucional i sense cap capacitat d'autogovern. Encara pitjor, sense cap capacitat d'influència

en els governs estatals i en la pròpia configuració de l'estat espanyol.

43. Però sabien que recuperar l'autogovern no era prou. Aquells primers catalanistes volien trobar solucions als problemes d'un estat que consideraven caducat, que havia arribat a un punt d'insuportable ineficiència, de centralisme obtús, d'incapacitat i de descomposició. Un estat inservible per fer front als reptes del nou segle i dels nous temps.
44. Els pioners del ideari catalanista van tractar de resoldre els problemes de Catalunya buscant una alternativa a la vella Espanya centralista i antiga. Van voler acabar amb la vella Espanya clerical, militar i burocràtica. Són paraules de Gaziel³. Soñábamos las cosas más difíciles y transgresoras que pueden soñarse entre los Pirineos y Gibraltar: regenerar y transformar España, arrebatando a Castilla, para cederla a Catalunya, la secular hegemonia peninsular; o tan sólo que Castilla, el alma más dogmática y exclusivista de Europa, reconozca de buen grado la diversidad hispánica y acepte el derecho de Catalunya a cultivar libremente su lengua y a administrarse a si misma dentro de casa..... Nosotros –quiero decir los jóvenes de mi generación, nacimos con las primeras luces del catalanismo político (...) creíamos a ciegas en aquello de la superioridad de los catalanes sobre los demás pueblos de España, basada en nuestro mayor europeismo; y teníamos

---

³ Gaziel. Pàg.194

una fe absoluta en que crearíamos una patria nueva, una España nueva (la de Joan Maragall), y conseguiríamos regenerar la caduca y decrepita, la africana y escéptica, la de la catástrofe del 1898, o hacer que Catalunya rompiese con ella, para salvarse antes de que llegara el naufragio fatal⁴. Així ho escrivia uns anys més tard, Gaziel, un home lliberal, més aviat conservador, gens aventurista.

45. Pràcticament tots els catalanistes -fossin els primers iberistes, els federalistes més o menys asimètrics, els regionalistes, els independentistes o els més moderns sobiranistes- tots van assumir que construir una Catalunya autogovernada i moderna, passava, a més, per arreglar Espanya, és a dir, canviar l'Estat. Uns i altres, amb més o menys convicció, pensaven que avançar en les reivindicacions catalanes exigia una alternativa a la vella Espanya amorrada al passat, incapaç d'entendre el nou món, incapaç de transformar el seu tarannà, els seus dèficits culturals, la seva naturalesa centralista.

*****

46. El catalanisme, doncs, ha aportat a la societat catalana un marc conceptual fonamental. Basat en dues premisses bàsiques -nació i estat- va anar incorporant altres principis

---

⁴ Gaziel. Pàg. 150.

que s'han anat mantenint presents, amb més o menys sort, fins avui. En citaré alguns:

47. Més enllà de la nació i l'estat, un tercer tret característic del catalanisme ha estat la cultura. El lligam entre cultura i política. El catalanisme regionalista era un projecte polític i cultural de civilitat. El catalanisme va intentar trobar sentit a les convulsions de l'època, va intentar fer front al desconcert estètic i moral del moment. Va intentar donar coherència cívica a l'efervescent panorama de principis del segle XX.

48. Un quart tret característic del catalanisme ha estat la idea de bon govern, de govern eficient. És una aportació especialment pratiana. La seva Mancomunitat va oferir als catalans l'evidència de que l'autogovern podia aportar moltes coses positives als catalans. Des d'aleshores hem tendit a creure que sempre que hem tingut l'oportunitat de practicar l'autogovern (Mancomunitat, República, Pujolisme) hem aconseguit fer-ho bé, sovint millor que els altres. Des d'aleshores el catalanisme sempre ha interpretat –amb bon criteri– que la gent apreciaria l'autogovern en la mesura que anés aparellat a la idea de bona governanza. No és difícil imaginar la distància que els catalans sentíem amb els governs de Madrid o els alcaldes de reial decret. Per això és també senzill d'entendre el dolor de molta gent quan es va generalitzar la idea de què el primer tripartit del president Maragall governava malament.

49. El cinquè tret característic del catalanisme ha estat la seva convicció democràtica. La relació entre catalanisme i democràcia és gradual però inequívoca.
50. El sisè tret característic del catalanisme ha estat la reivindicació de la societat civil. Des de finals del segle XIX es produí un moviment general de les corporacions ciutadanes, es crearen organismes de coordinació, es materialitzà una xarxa civil substitutòria d'un estat que no responia a les necessitats de la gent. Davant de la força reaccionaria de l'estat hi posaren la força creativa de la societat. Barcelona i Madrid esdevingueren els paradigmes gràfics i incontestables d'ambdues realitats.
51. El setè tret característic del catalanisme ha estat la seva inclinació pactista. Els catalanistes donaren per suposat que la política era pacte. Massa i tot. El pactisme ha estat una eina habitual del discurs polític català. Possiblement ha estat també l'excusa per justificar algunes renúncies.
52. El vuitè principi de la catalanitat ha estat la convicció unitària. Possiblement hem mitificat i sobrevalorat la força i la capacitat unitària de la política catalana. Hem tendit a pensar, amb un punt d'ingenuïtat, que el desig de sobirania es podia fonamentar amb la unitat política dels catalans, a través de la unitat de la classe política.

53. El novè principi del ideari catalanista ha estat l'acceptació del principi d'entesa cordial amb Espanya. En diferents moments decisius de la història -1931 i 1978 especialment- els catalanistes va internalitzar –amb molta ingenuïtat com s'està veient- que quan Espanya fos democràtica i amb la riquesa incrementada i més ben repartida acceptaria amb naturalitat i generositat retornar als catalans el drets diferencials, l'autogovern i el nivell de recursos necessaris per sostenir el paper històric de líder i motor de la societat espanyola. Tot just ara, amb el debat de l'estatut, la crisi de les infraestructures de l'estiu del 2007 i el debat dels pressupostos estem descobrint la nostra ingenuïtat.
54. El desè principi del ideari catalanista ha estat la seva voluntat prospectiva, la seva capacitat d'encarar el futur, d'anar per endavant. El primer catalanisme va néixer quan l'estat espanyol era feble i retardatari. El projecte català era sinònim de projecte de futur. Al final del franquisme l'Espanya centralista era feble i sense projecte. L'estat de les autonomies va sorgir de la necessitat de donar resposta a la demanda catalana. Va donar resposta a les necessitats més immediates de futur. No va resoldre l'encaix català, però sí l'encaix de l'estat espanyol en la major part dels seus territoris.

*****

55. Aquest és al meu entendre el decàleg bàsic del catalanisme: Catalunya autogovernada, modernitzar Espanya, civilitat, cultura i creativitat; bon govern; democràcia i bona política; societat civil, pactisme, unitarisme cívic, entesa cordial amb l'Espanya lliberal i progressista i amb els altres pobles d'Espanya; convicció prospectiva i de futur sense menystenir el passat.
56. Per això és indignant sentir opinar a molta gent que titlla als catalans d'insolidaris i de despreocupats de la realitat espanyola, de retrògrads i d'essencialistes. És històricament fals. Els catalans han construït com ningú l'Espanya que avui existeix.
57. Sí que és cert que el catalanisme de la transició s'ha reclòs portes endins. Siguem solidaris amb Espanya, que l'Espanya democràtica avanci i ja ens arribarà l'hora. El catalanisme ha mantingut la seva tradicional ambigüitat i divergència respecte al marc polític espanyol. ¿Com havia de ser aquest estat on Catalunya havia d'exercir els seus drets com a nació? Portes endins, una part del catalanisme ha mantingut la tesi que calia aconseguir la sobirania plena a través de l'autodeterminació i la independència. Altres han optat per promoure una ampliació de l'autogovern en un marc estatal poc explícit; uns altres han vindicat més autogovern en el

marc d'un estat federal. Portes enfora no se n'ha parlat gaire i potser això ha contribuït a tornar indefinida a la catalanitat.

58. En la Catalunya de l'any 1975 sobresortia una convicció compartida per un nombre elevat de catalans: només un sistema democràtic podia donar legitimitat a qualsevol nova formulació de l'estat espanyol i a les demandes de Catalunya. La classe política catalana treballà sense gaires fissures. L'Assemblea de Catalunya –l'últim dels grans organismes unitaris de l'antifranquisme– predicava i reivindicava davant les forces democràtiques espanyoles conceptes forts com ara el reconeixement polític del poble català, el dret a l'autodeterminació, l'Estatut de 1932 i la idea de Països Catalans.

59. Està per fer una història de les renúncies i de les imposicions, dels errors i els encerts d'aquells anys però, sigui com sigui, molta gent, quasi tothom, va acceptar en termes pràctics el marc autonòmic que va quedar definit aleshores, ara fa tres decennis. Quasi tothom va congelar les opcions pròpies. La majoria va donar per suposat que l'estat de les autonomies era un gran pas endavant i que de moment era suficient una acció eficaç de govern.

*****

60. Tinc la convicció que ha estat l'acomodació mental a aquesta situació la que ha determinat molts dels problemes d'avui. La societat catalana –almenys alguns dels seus conductors i líders- van pensar que potser Espanya ja no era un subjecte polític que interessés massa. Es va imposar la idea de que el catalanisme com a plataforma i ideari d'encontre dels catalans ja no calia, que el nou terreny de joc estava en la confrontació partidista interna, que qui s'apropiés del catalanisme aconseguiria l'hegemonia a Catalunya. No calia, per tant, seguir enfortint un corrent social de fons, estructurador, cívic; no calia, per tant, elaborar una nova teoria general sobre el país, el seu present i el seu futur.
61. En certa mida Catalunya va deixar de pensar-se com a subjecte polític. Crec que com a conseqüència de tot plegat, Catalunya ha quedat atrapada en la teranyina d'una doble paradoxa. Una doble paradoxa que explica la indefinició i la perplexitat política que immobilitza la vida catalana.
62. És des l'enunciat de dues paradoxes que pren sentit la situació actual del catalanisme i l'any zero del catalanisme. La primera paradoxa: Catalunya viu –en termes de cicle llarg, com diria Pierre Vilar- el millor moment de la seva història; si més no des dels temps medievals. No és menys veritat que Catalunya està vivint en termes conjunturals un moment d'extrema indecisió i confusió tant cultural com política.

63. Aquesta és la primera paradoxa: Catalunya està tancant el seu segle d'or posterior a 1714 amb una sensació generalitzada (i innecessària) de desconcert.
64. En el rerefons hi ha la segona paradoxa: la doctrina catalanista que ha alimentat tot aquest procés ha aconseguit materialitzar gran part dels seus postulats: podem dir a grans trets que ha triomfat. En canvi, paradoxalment, en l'actualitat, el catalanisme, com a teoria i com a pràctica compartida per un nombre significatiu de catalans, està en fase crítica, viu un moment d'extrema indolència conceptual.
65. Reitero: Parlant en termes col·lectius la societat catalana està acabant el millor moment de la seva història moderna. Ha tancat un veritable segle d'or. Catalunya és un miracle de supervivència política que ens hauria d'enorgullir. Una realitat atípica en el marc europeu contemporani. En canvi, la societat catalana està vivint la situació actual en termes de perplexitat, indefinició i confusió.
66. El catalanisme històric ha materialitzat gran part dels seus postulats. El catalanisme actual està en fase quasi vegetativa amb un ideari envellit.
67. Com a conseqüència, el país, està vivint hores decisives sense doctrina. És això el que explica la Catalunya indefinida que diagnosticava l'amic Ainaud.

68. A aquest element intern hi hem d'afegir un altre fet important: La indefinició del ideari catalanista es produeix quan rebrota amb convicció una renovada espanyolitat o espanyolisme i quan –sembla evident– el món està canviant a marxa accelerada.

*****

69. És per aquest conjunt de raonaments que he titulat aquest inici de curs amb el concepte: Catalanisme, any zero: La finesa política dels catalans.

70. Òbviament la primera part del títol és simplement metafòrica. L'any zero no existeix. Vol indicar que per molt important que el catalanisme hagi estat en el passat, per Catalunya i per Espanya, no hi ha cap garantia de que ho hagi de ser en el futur. Any zero vol emfatitzar que el catalanisme del temps present s'ha de refundar, s'ha de reinventar. No fer-ho suposa acceptar que el catalanisme pugui ser el marc de referència d'un moment ja acabat de la història del nostre país.

71. L'entorn del vell catalanisme ha canviat radicalment. Ha canviat Catalunya, possiblement encara més Espanya, i ja no diguem el món. Les amenaces per Catalunya són diferents i les oportunitats també. Sense un nou catalanisme –sense una nova teoria sobre Catalunya que aplegui a un nombre

significatiu de ciutadans- els catalans tindrem més dificultats per encarar el futur. El futur està per definir, sempre convé mirar-lo de front i de manera compartida.

72. La segona part del títol –La finesa dels catalans- expressa una voluntat d’homenatge i un desig. Homenatge a l’Ateneu i al que al llarg dels 148 anys de vida ha aportat al debat catalanista. La idea de finesa l’he recuperat de la tradició d’aquesta casa. Fa 80 anys, l’octubre de 1928, quan tot just s’albirava la fi de la dictadura d’en Primo de Rivera, la conferència inaugural dictada pel president Pere Coromines, va portar per títol: L’esperit de finesa.⁵

73. Ara, com aleshores, La finesa política dels catalans expressa el desig que Catalunya recuperi una política de qualitat, una màxima convicció cívica, un esperit de renovació i una força compartida que li permeti afrontar i guanyar les conteses internes, estatals i planetàries que s’acosten.

74. La finesa política exigeix molta intel·ligència compartida i molta eficiència col·lectiva. Ambdues coses s’han aprimat fins a marges perillosos. I el poder català, la història així ho demostra, és essencialment una qüestió d’idees i de principis.

75. Proposo, doncs, que per comprendre què ens està passant defugim el pessimisme; adjudiquem als altres la

---

⁵ Conferència de Pere Coromines: L’esperit de la finesa. Ateneu. Pàg 322 .

responsabilitat que tenen; que en tenen, però no tota. Proposo que sobretot com a col·lectivitat ens mirem al mirall amb la voluntat explícita de descobrir les nostres insuficiències.

*****

76. Finesa política i idees, això és el què li cal a Catalunya. La finesa requereix força. I la força dels catalans ha estat i ha de tornar a estar en el terreny de les idees.
77. És obvi que el catalanisme no està de moda. Ni aquí ni a fora. Tampoc entre els propis catalans. Alguns partits tendeixen a treure'l del seu vocabulari. A Espanya se l'assimila amb voluntat de diferenciació i nacionalisme quasi ètnic. Només cal veure algunes webs.
78. Crec, en canvi, que els catalans hauríem d'estar orgullosos de l'efectivitat que han tingut les idees i els principis del vell catalanisme. És hora, doncs, de vindicar el paper i l'aportació històrica que va fer el catalanisme històric. És hora de tornar-lo a definir de d'alt a baix.
79. Aquesta és la primera paradoxa que cal afrontar.
80. El catalanisme històric ha triomfat i el catalanisme històric ha caducat. Ha caducat en gran mesura victoriós. Va sorgir en el context d'una realitat catalana, espanyola i internacional

que ja no existeix. Bona part dels seus somnis s'han complert i molts dels seus objectius han estat resolts. Altres inquietuds simplement han perdut vigència. Determinades coses que encara es fan servir han esdevingut realitats indefinides, mites retòrics: societat civil, democràcia, unitat, bon govern. Òbviament algunes coses –fins i tot alguna cosa important– han quedat per fer.

81. El catalanisme desitjava una Catalunya moderna i ja la té. Imaginaren una Catalunya que pogués bategar al ritme del seu temps i amb un grau indefinit de llibertat política. Catalunya és avui un país avançat i viu amb un grau important de llibertat. La societat catalana té poc a veure amb la societat de fa 100 anys. La renda, l'educació, l'ús del català, la socialització de l'estat del benestar, els nivells culturals, la producció econòmica, la convivència cívica, el desplegament institucional, la qualitat democràtica, els nivells d'integració estan en uns nivells que sens dubte donarien satisfacció a molts dels vells catalanistes. Només cal recordar com era la Catalunya del 1900 i comparar-ho.

82. Catalunya tal vegada és encara l'avantguarda d'Espanya, però ja no és l'única; sobretot no s'hi veu a sí mateixa, ni és vista com a tal. Sovint actua com si ja no ho cregués; de vegades sembla creure que aquesta es la seva condició natural i la tinguéssim assegurada de per vida. S'ha emmirallat. Ha actuat

com si per llei històrica aquella nació que no acaba de poder viure la seva condició amb plenitud, fos per llei divina la punta de llança del progrés, la proa que marca el futur col·lectiu espanyol.

83. Podríem dir que al catalanisme, paradoxalment, li ha sortit bastant bé Espanya. L'Espanya actual és en gran – grandíssima- mesura, per a bé i per a mal, la conseqüència de l'acció teòrica i pràctica del catalanisme.
84. De fet, el catalanisme és molt probablement la doctrina estatal que juntament amb lliberals i progressistes espanyols més ha contribuït a donar forma a l'Espanya actual. L'empenta catalanista va donar forma a l'Espanya descentralitzada que s'explica amb orgull pels fors internacionals. Espanya dona seminaris a altres països sobre com descentralitzar un estat.
85. Espanya és democràtica, Espanya ja no és un estat sense societat civil. La força de la societat civil ja no és patrimoni exclusiu de Catalunya. En termes relatius Espanya ha progressat més que Catalunya, els nivells de renda s'han igualat, els nivells educatius són similars, la dinàmica política no és massa diferent, les frustracions històriques tipus 1898 s'han esvaït. Ara Espanya se sent infinitament més segura que fa 30 anys i no diguem 100. L'Espanya de les autonomies és un estat modern, en el qual –a diferència de fa 100 anys i

també 30- una part substancial del conjunt de la societat espanyola hi està còmoda i satisfeta. La majoria dels espanyols –inclosos un nombre significatiu de catalans– pensen que no hi ha cap motiu per tocar gran cosa. Possiblement per això hi ha energia per edificar una nova espanyolitat moderna i adaptada als nous temps. Madrid 1016 en serà un bon aparador. Fa tres o quatre anys, el poeta, assagista i filòsof català i mexicà, nascut l'any 1924, Ramón Xirau deia en un diari: La España que soñabamos es la que hay ahora. Una democràcia de tendència socialista.

86. La societat catalana i la resta de la societat espanyola tenen uns lligams infinitament més profunds que fa 100 anys, probablement els més intensos que s'hagin produït mai a la història. Espanya pels catalans ja no és només un mercat; és el lloc d'origen i fins i tot de treball de molts dels catalans (només cal agafar l'Ave). És l'estat que emet la garantia de seguretat real. És un emissor de modernitat i d'imaginari col·lectiu. És la referència política principal de molts catalans.
87. És així i alguns indicadors ho posen de relleu: Quanta gent veu la televisió feta en imaginari espanyol i català? A qui van votar els socialistes catalans? Quants no viuen com a propis els èxits dels espanyols en els jocs olímpics? Molts catalans viuen la seva identitat cultural i política “múltiple” en l'estat de les autonomies sense especial incomoditat. Espanya és

percebuda com a moderna, si més no tant com Catalunya. Espanya és l'estat fort i democràtic.

88. És a tot això que el catalanisme de la transició no ha fet front. És a l'entorn de tot això que s'ha forjat el malentès que va descobrir l'elaboració i aprovació de l'estatut. Catalunya seguia estancada en un vell imaginari. Espanya ha edificat un nou imaginari sobre sí mateixa.
89. El catalanisme va fer el que havia de fer en benefici dels catalans i de la resta d'espanyols. Catalunya ha fet el que havia de fer a favor d'Espanya. Ara quan Catalunya amb una certa ingenuïtat demana concretar el pas final –l'Estatut, el reconeixement com a nació i un finançament just- es troba amb una Espanya rearmada que diu no.

*****

90. El problema del catalanisme d'avui és que porta masses anys hivernat. Ha estat incapaç de renovar les seves premisses fundacionals. És per això que la societat catalana se sent desarmada, sense teoria. És per això que Catalunya actua en aquest moments decisius de manera indefinida. Parteix d'un marc teòric feble i té un imaginari col·lectiu dubitatiu.
91. Bona part dels problemes tenen el seu origen en el fet que Catalunya ha viscut les darreres dècades com si la història

s'hagués acabat (Fukuyama avant la lettre). Com si no fos necessari renovar els vells idearis. Com si no calgués pensar. Durant 20 anys ningú ha sabut precisar què havia quedat pendent, quins aspectes dels ideari seria bo actualitzar, quins objectius seria imprescindible afinar.

92. Catalunya no ha encarat el seu present i futur amb convicció, no ha acabat d'imaginar què vol ser i com vol aconseguir-ho. Ha deixat d'esmolat les seves millors eines i en conseqüència s'ha convertit en un país indefinit. És com si la política catalana s'hagués quedat sense un marc de referència actual, sense un ideari compartit que aglutini els objectius col·lectius de la comunitat, que ens permeti fer front als reptes complexos que la societat global. Com si no hi hagués energia social per encarar el futur amb la mateixa convicció d'altres moments. Com si no tingués esma per preocupar-se de les problemàtiques que van més enllà de les nostres fronteres. Com si la societat estés emmirallada en prejudicis que ja no són operatius. Encara ens pensem que l'avançada europea d'Espanya, que la nostra societat és més culta, amb majors aptituds pel comerç i amb la indústria, amb una mentalitat més oberta, uns costums més lliures, una societat més ponderada.

93. Ho deia abans: És com si les bases mentals sobre les que viu la societat catalana, i encara més concretament les bases sobre les que està establerta la relació entre Catalunya i

Espanya, haguessin quedat en una fotografia antiga. La realitat ha canviat substancialment, és radicalment nova. La societat i la política catalana actuen amb paràmetres que ja no operen sobre la realitat. Per això els sociòlegs parlen de perplexitat i d'indefinició.

94. La Catalunya dels darrers 30 anys ha errat en diverses apreciacions principals. Ha deixat esmorteir el seu lloc capdavanter en la construcció de l'estat (s'ha desentès del projecte espanyol, a permès que altres pensessin que són els propietaris exclusius de l'estat espanyol). La política catalana no ha aclarit quina Espanya vol, no ha lluitat per esgarrapat una determinada quota d'estat. Amb el fracàs de l'intent de Miquel Roca Junynet amb l'operació reformista i la renúncia del socialisme català al seu legítim grup parlamentari es va acabar tot. Catalunya ha confiat ingènuament en l'Espanya democràtica. Ha convertit la política en sinònim d'indefinició. D'altra banda, Catalunya s'ha emmirallat. Ha mostrat un grau superlatiu de benevolència amb sí mateixa –com si aconseguís l'estat de les autonomies ja ho hagués fet tot -. Ha mostrat un grau d'autosatisfacció impropï d'una nació petita que ho té gairebé tot per fer. Va semblar que la política catalana es conformava jugant a fer de petit estat, centrat amb algunes competències, molt de simbolisme, un mal finançament crònic, que ve de lluny, despreocupada del poder real en els mecanismes de l'estat, construint legítims imaginaris dispersos, però sense adaptar als nous temps el

imaginari troncal –el substrat comú- que havia estat i havia de continuar sent el catalanisme.

95. L'esperit del temps exigia definició i Catalunya no l'ha tingut. El catalanisme del darrer quart de segle ha llanguit. Va accentuar alguns dels mites històrics, va construir una realitat fictícia, va deixar de banda les coses decisives i va deixar de pensar el seu ideari. Va permetre que s'instal·lés entre els catalans un perfil desdibuixat del propi país i va permetre que la resta dels espanyols forgessin una idea errònia de Catalunya i dels catalans.
96. Per tot plegat, el conjunt de l'imaginari que els catalans havien dibuixat de sí mateixos se'n va anar a l'aigua amb el debat del nou Estatut. Tots els mites van mostrar el seu grau de fossilització. Es va evidenciar la feblesa de la unitat política catalana i de Catalunya en el marc de la nova Espanya. Es va percebre la fortalesa del nou espanyolisme i de la nova Espanya democràtica. Per a molts es va fer evident que la nació catalana del 2006 no tenia ni la força interna, ni el reconeixement extern, per anar més enllà de ser reconeguda en el preàmbul del nou Estatut. Per a molts es fa evident allò que no havíem sabut preveure: que Catalunya era una realitat nacional desmobilitzada. Podríem dir que per molts catalans la nació catalana és líquida i l'estat nació espanyol és més sòlid. (També sovint més espès, però en tot cas més real.). Catalunya és una nació cultural líquida.

Catalunya durant la campanya de l'estatut va mostrar les seves vergonyes i ningú va saber evitar-ho: l'estatut no era un projecte desitjat i compartit.

97. Per tot això, cal posar el rellotge catalanista en hora, i tornar a començar, sense oblidar el passat, però trencant amarres.

*****

98. La renovada finesa política dels catalans haurà de filar prim. Catalunya ha de reconstituir el seu ideari contemporani. No em refereixo al programa de govern. Em refereixo al discurs – al relat general de país. Faig meves les paraules d'Enric Marin: Cal reconstruir les prioritats del catalanisme; Catalunya cara endins i cara enfora; cal fer un esforç per repensar el programa social, polític i cultural d'aquest primer tram del segle XXI⁶.

99. La finesa política dels catalans exigirà aclarir el seu projecte polític compartit. Un relat de país, un nou ideari catalanista, un camí i unes fites que una majoria de catalans puguin fer plegats.

100. Una nació com la catalana no es pot sustentar en una idea mítica del passat o en un anhel boirós de futur. Només pot fer

---

⁶ Enriic marin. Pàg 253.

ho sobre un ideari àmpliament compartit de futur. Ningú ha de renunciar a res de la seva pròpia concepció de Catalunya, d'Espanya o del món. Ens cal saber quin país estem construint entre tots, quina Espanya ens convé, per quin món estem treballant. En sembla que és un sentiment comú entre molts catalans. A Catalunya li cal reconstruir el seu propi esperit com a nació, els seus ideals col·lectius i els camins per arribar-hi.

101.Crec, doncs, que Catalunya ha de repensar de d'alt a baix el marc conceptual del catalanisme. Un país no pot viure instal·lat en la passivitat ideològica, els veure-les venir, la indefinició o el lament. Cal recuperar el sentit de realitat. Cal desposseir-se de tòpics i entendre les cartes que els altres estan jugant.

*****

102.Cal un nou ideari col·lectiu i això és el nou catalanisme.

103.El nou catalanisme sorgirà d'una profunda renovació cultural. La cultura són les arts, però no només. La resta, tots els aspectes de la vida i de la societat són culturals. La cultura és estructural i constituent. La cultura està escampada en tots els aspectes de la vida social. Serveix per engrandir la llibertat, per elegir camins, per escollir, per estar en el món.

La cultura es sedimentació. Aplega tot el que van fer en el passat les generacions precedents i recull tot allò que fa la nostra generació. Està en tot allò que anomenen identitat, està en l'expressivitat, la creativitat i la innovació. Sorgeix de creure amb les arts, les ciències i les humanitats, però també donant valor a la cultura econòmica i a la cultura política. El progrés social no és acultural. El desplegament de les formes de comunitat i de pertinència són culturals. La qualitat de les formes polítiques de representació son culturals. Les maneres de construir les ciutats ho són. I ho són les pròpies nacions.

104. Catalunya precisa d'una radical renovació cultural. S'han de relligar tots els aspectes de la catalanitat. S'ha d'aprendre a observar Catalunya com un subjecte global de cultura; com a cosa de tots, com a projecte compartit, com un lloc millorable, com a lloc on concretar una cultura política renovada, pragmàtica i també amb un punt d'utopia.

105. No és impossible, no es quimèric. Una funció semblant van fer el modernisme i el noucentisme; també el seixantisme, en expressió feliç del professor Joaquin Molas. A Catalunya li calen uns estats generals continus de renovació cultural. Cal renovar idees, trencar prejudicis, multiplicar les visions, cercar concordances. Lamento dir que portem molts anys sense que cap govern s'hagi pres seriosament les polítiques culturals i les seves significacions. En el moment present la renovació cultural que el país precisa no s'acaba en la feina

d'una conselleria de cultura. Exigeix una mobilització general de la societat. El conjunt de la societat s'ha de comprometre a pensar, a dialogar i a pactar.

106.El nou catalanisme s'obligarà, en segon lloc, a una radical renovació de la cultura política. Donar passes endavant en la democratització de la vida política és un imperatiu inajornable. El taló d'Aquil·les de la nació real és la desafecció política dels ciutadans. La gent s'allunya de les urnes, s'interpreta aliena al quefer polític. Veu gesticulació allà on hauria de veure política. Veu emmirallament de la classe política. Veu abstracció en les respostes, veu pràctiques poc transparents dels dirigents; pensa que qui administra la democràcia no creu en la democràcia. La gent desconfia de la classe política. La gent percep que amb una democràcia anèmica és molt difícil construir un projecte compartit de país. Si la cultura democràtica llangueix, la nació pateix. La democratització de la política, la devolució de la política als ciutadans és la vacuna contra la desafecció interna. ((No fa gaire un empresari d'èxit em deia: el problema de Catalunya és la desafecció de la gent respecte de la pròpia societat.)) Cal transparència en els processos electius de candidats, calen llistes obertes, cal limitació de mandats, calen salaris correctes i mecanismes de sortida professionals per als polítics electes.

107.El catalanisme ha d'encapçalar la renovació i l'aprofundiment de la cultura democràtica. És vergonyós que el Parlament català tingui pendent una llei electoral des de l'Estatut del 78. Ho ha escrit Josep Maria Vallès: Estic convençut que no s'ha fet perquè preval un instint de conservació sectària que ha fet que els partits hagin perdut de vista l'interès nacional. (...) La seva actitud tacticista ha afeblit la capacitat d'obtenir solucions més favorables a les necessitats de Catalunya quan s'intentava redistribuir el poder polític de l'estat⁷.

108.Catalunya ha de ser sinònim de democràcia avançada. La societat catalana és madura i se'n ressent de l'estancament democràtic⁸ que els analistes perceben aquí i en el nostre entorn.

109.El nou catalanisme obligarà a renovar el vell i somort mite de la capacitat d'unitat política dels catalans. El debat de l'estatut i del finançament ho han fet palès. La pregonada unitat dels catalans és massa sovint una pantalla de fum; amaga essencialment càlcul electoral intern.

110.El nou catalanisme s'ha de desprendre de qualsevol complex respecte al paper històric del catalanisme històric. El catalanisme ha ajudat a configurar una societat catalana més que acceptable. A contribuït com ningú a configurar l'Espanya

---

⁷ José Maria Vallés. Pàg 426.

⁸ Val la pena llegir a Guy Hermet.

actual, com qui més. I crec que ha contribuït més a configurar virtuts que no pas defectes. Les crítiques que rep des de Espanya i des de l'espanyolisme no són innocents. Amaguen interessos, privilegis i guanys. Pretenen mantenir a Catalunya lluny de l'estat.

111. El nou catalanisme s'ha d'apropriar de la idea d'Espanya. Ha d'explicar amb convicció una idea d'Espanya, fins i tot per dir-hi a deu, si Espanya no vol entendre res i l'entessa es fa impossible. Tinc la convicció que els mateixos catalans hem afavorit que una part significativa de la classe política espanyola se l'hagi apropiat de la idea d'Espanya. Tenim dret a no estar contents amb l'Espanya d'ara. Tenim dret a manifestar-ho sense cap complexa, tenim dret a dir quina Espanya volem i a exigir-la. La lletania de la queixa difusa és fatigant i poc útil. Sovint sembla que la tensió amb el poder de l'estat respon més a la pugna per aconseguir millors posicions en el microscòpic poder català que no pas per respondre als desafiaments de l'estat i el nou espanyolisme. Sóc dels que creuen que l'exigència de més participació en l'estat és útil pels catalans, indistintament de si el seu horitzó és la independència, la sobirania o el federalisme. No és incompatible un objectiu estratègic amb tàctiques compartides i contínues de base catalanista. Quan s'acabi el finançament tornarem a posar les reivindicacions estructurals a la nevera?

- 112.El nou catalanisme no en pot tenir prou amb mirar endins. Ni Catalunya, ni Espanya són l'escenari del futur immediat. El món està entrant en una nova fase. Alguns diuen que estem en el preludi d'una nova (segona) modernitat. Implicarà cercar i plasmar l'anhelat equilibri entre l'esperit emprenedor del vell catalanisme i l'esperit de solidaritat del vell socialisme. Suposarà acollir la dimensió cosmopolita de la vida, renovar l'esfera pública i del paper de l'Estat, suposarà revisar les economies dogmàtiques de lliure mercat. Haurem d'aprendre a fer conviure el nostre interès individual, lògic i legítim, però no podrem ignorar les nostres responsabilitats amb la resta dels essers humans.
- 113.El nou catalanisme reclama una profunda reafirmació col·lectiva sobre el paper creatiu i capdavanter de la societat civil. Societat civil vol dir gent emprenedora.
- 114.El nou catalanisme implica reconstruir a fons els esmicolats lligams entre país i la seva capital. El món fa dos anys va esdevenir majoritàriament urbà. En un món en el que les ciutats juguen una lliga duríssima. Creen riquesa i comunitat i al mateix temps esdevenen el pati del darrera dels problemes del sistema. Catalunya s'ha permès el luxe increïble de mantenir viva una teòrica incompatibilitat entre país i capital. Recordeu què s'ha arribat a dir durant la crisi de l'aigua.

115.A Catalunya li convé una gran capital, segura, convençuda, que actui com a tal, que sigui reconeguda i respectada pels catalans. La generació d'en Prat de la Riba ho tenia més clar que nosaltres. Volien la gran ciutat del sud d'Europa. Vinculaven l'èxit del catalanisme amb una capital forta. Una capital forta és el millor capital simbòlic d'un país, és una fita bàsica en l'articulació de la nació. Li vaig sentir dir a un analista internacional -Richard Florida-: ningú podrà aturar la megaregió de Barcelona si sap sumar a les coses naturals i estructurals que ja posseeix una opció decidida pel talent.. Ningú aturarà a Catalunya si se sap conjugar amb, i des de, les seves ciutats.

116.El nou catalanisme haurà de renovar la convicció sobre les virtuts del bon govern. Construir programes de govern comprensibles que donin oportunitats concretes a cada ciutadà és essencial. Executar-los amb diligència és imprescindible. Però no és suficient. La gent volem programes emmarcats en un projecte de país. El nou catalanisme

117.El nou catalanisme s'haurà de traduir en la gestió d'un nou concepte de ciutadania de drets i deures. Sorgirà de les múltiples interdependències transnacionals que les diversitats religioses, ètniques i culturals materialitzen en cada racó del nostre país. El catalanisme ha d'esdevenir la principal eina d'integració de les persones no nascudes a Catalunya. Per un foraster el diferencial català no pot ser un problema; el

catalanisme és l'ancoratge. És un ideari, però també una eina capaç de convertir en catalanistes a les persones que arriben i arribaran. El catalanisme és una factoria de civilitat, de ciutadania, de drets col·lectius i de deures compartits.

118.El catalanisme haurà de prendre opcions a favor d'una manera renovada de produir riquesa i progrés. Cal ratificar l'opció per una economia del coneixement i una cultura econòmica sostenible. Exigirà el treball cooperatiu entre l'administració pública, la societat civil empresarial, la universitat i el conjunt de la societat. Suposarà prioritzar la inversió en la formació dels joves, en la investigació, en el creixement sostenible i en les activitats intensives de coneixement. La nova economia exigeix intervenir més enllà de la pròpia realitat econòmica. Fa referència a la participació de Catalunya en la formulació dels nous codis econòmics globals. Caldrà optar per lideratges sectorials, creativitat i talent. El catalanisme ha de ser sinònim de nació intel·ligent.

119.El nou catalanisme revisarà el concepte de nació. La nació del segle XXI tindrà poc a veure amb la del segle XVIII. Les funcions, les relacions, les xarxes i les comunitats ja no tenen com tenien abans un sentit estrictament territorial –recordo haver-li sentit explicar aquí mateix a Manuel Castells. Les nacions i els estats nació són construccions històriques, són productes de l'acció humana. Els estats nació són cada cop més dèbils. Estan traslladant competències amunt i també

avall. Estan buidant-se de contingut. Tenen dificultats per controlar els fluxos globals de capital, de producció, de gestió tecnològica i de comunicació; tenen dificultats per aconseguir la integració social de les realitats multiètniques i multiculturals.⁹

120.El nou catalanisme obligarà a renovar col·lectivament, qualificar i omplir d'energia, des de la cultura i des de la política al subjecte polític anomenat Catalunya. I això vol dir que el catalanisme s'ha d'abraçar a l'estatut aprovat i convertir-lo en el pal de paller de la seva pròpia acció. L'estatut diu moltes coses; potser masses i tot. Acceptar-lo com a paper mullat seria la lamentable expressió de la defunció política del catalanisme. És un document institucionalment avançat. És la darrera eina política que els catalans hem construït. Utilitzem-la.

121.El nou catalanisme passa, doncs, per reconfigurar la significació d'algunes paraules noves i refer el sentit d'algunes de velles. El nou catalanisme ha de ser vint-i-un-centista.

122.El vint-i-un-centisme és el nou relat catalanista, és el ideari compartit del moviment catalanista. És el comú denominador, construït des de la diversitat ideològica que cal mantenir; exigeix buscar punts d'encontre, oblia tenir en compte la societat catalana i la societat global que ens envolta, és un

---

⁹ Manuel Castells: Geopolítica del Independentismo. La vanguardia. 6 de setembre de 2008.

relat i un projecte, més que no pas un programa. La gent no volem catàlegs; volem marcs de referència, idees de fons, somnis i anhels compartits, idees i valors. La gent no volem discursos tancats i opacs, volem participar en un debat d'idees profund i democràtic. Volem participar en la resposta a tres preguntes que condicionen la nostra vida: què volem ser com a nació? Quin paper volem tenir a Espanya? Quin lloc volem ocupar al món?

123.El vinticiuncentisme apel·la a un relat compartit. S'articula a l'entorn de l'estatut. Renova el concepte actual de nació. Impulsa la cultura com a lubricant constituent de la societat. Reinventa la política. Cerca l'aprofundiment democràtic. Recupera la unitat com a estratègica de fons. Es basa en l'enfortiment de l'equació Catalunya – món (ja no és l'Europa dels modernistes ni la Mediterrània dels noucentistes). Confia en la societat civil. Promou el pacte país i capital. Desplega una Catalunya ciutats (davant la vella Catalunya ciutat. Apel·la a un concepte de ciutadania fonamentat en drets i deures. Promou una nova-nova economia, Construeix un país sostenible. Creu en el talent i la creativitat de les persones. Promou un país intel·ligent.

124.Catalunya està tancant un cicle. És una oportunitat per escollir de quina manera es vol ser.

125. Una nació sempre és una qüestió d'idees. Sense idees noves, sense idees compartides, sense un projecte que impliqui a les velles i les noves generacions i que dibuixi el seu avenir deixarà de tenir sentiment de nació.
126. No fa gaire el candidat demòcrata a la presidència dels Estats Units en un dels seus mítings va afirmar una cosa que em va fer somriure. Va dir: “tenim més riquesa que ningú, però això no ens fa rics. Tenim les majors forces armades de la terra, però no és això el què ens fa més forts. Les nostres universitats i la nostra cultura són l'enveja del món, però no és per això que el món s'acosta a nosaltres. És l'esperit americà, aquesta promesa americana que empeny quant el camí es fa incert. Aquesta promesa constitueix la nostra més gran herència”.
127. Davant d'aquest allau de virtuts americanes i més enllà de quedar aclaparat vaig pensar en casa nostra. Nosaltres no tenim més riquesa que ningú, nosaltres no tenim forces armades, les nostres universitats no són l'enveja del món, però justament aquesta és la raó per seguir cercant un esperit comú –un ideari catalanista– que l'empeny la voluntat col·lectiva de la majoria dels catalans de construir una societat més autogovernada, rica, democràtica, justa i solidària amb Espanya i el món, capaç de fer front a les dificultats i les incerteses i treure el màxim profit de l'esforç quotidià de gent capaç de dir la seva.

128.Els proposo, doncs, que fem cas al sociòleg Pierre Bourdieu que va dir: “quant la veritat és difícil, cosa que sol succeir la major part de les vegades, només es pot expressar de manera difícil, a menys que s’acabi parlant d’una altra cosa”.

129.Acceptem la complexitat. Pensem-la i parlem-ne; en qualsevol cas actuem. Ningú ho farà per nosaltres.

130.Aquesta podria ser la fórmula del nou catalanisme.

131.Gràcies per la seva atenció.